

УДК 343.221

Н. А. Федорович,
аспірантка кафедри кримінального
права і кримінології Львівського
національного університету імені
Івана Франка

**КВАЛІФІКАЦІЯ СПІВУЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕННЯХ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СУБ'ЄКТОМ, ЯКІ
УТВОРИЛИСЯ У РЕЗУЛЬТАТІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ СКЛАДІВ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА СУБ'ЄКТОМ**

У статті проаналізована кваліфікація співучасті у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, які утворилися у результаті диференціації складів кримінальних правопорушень за суб'єктом. Виявлено різні позиції вчених щодо кваліфікації дій співучасника у такому кримінальному правопорушенні залежно від того, чи наділений співучасник ознаками спеціального суб'єкта, вказано їх позитивні та негативні сторони. Наведено приклади з практики застосування норми, передбаченої ч. 3 ст. 29 КК України, при співучасті у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, які утворилися у результаті диференціації складів кримінальних правопорушень за суб'єктом, один із співучасників якого наділений ознаками спеціального суб'єкта, а один не наділений такими ознаками. Обґрунтовано правило, яким потрібно керуватися при кваліфікації співучасті у кримінальному правопорушенні, у якому суб'єкт спеціальний, незалежно від того, чи це привілейований, кваліфікований чи особливо кваліфікований склад правопорушення.

Ключові слова: *співучасть, спеціальний суб'єкт, кримінальне правопорушення зі спеціальним суб'єктом, кримінальний закон.*

Постановка проблеми. У КК України є доволі багато кримінальних правопорушень зі спеціальним суб'єктом, які утворилися у результаті диференціації складів кримінальних правопорушень за суб'єктом. Особливе зацікавлення викликає кваліфікація дій співучасників, які вчиняють кримінальні правопорушення зі спеціальним суб'єктом такого виду у випадку, якщо один із співучасників наділений ознаками спеціального суб'єкта, а інший співучасник не наділений такими ознаками. У науковій літературі немає єдності щодо кримінально-правової оцінки діянь таких осіб, тож необхідність ґрунтовного

вивчення питання кваліфікації співучасті у таких кримінальних правопорушеннях є безсумнівною.

Стан дослідження. Про кваліфікацію співучасті у аналізованого нами виду кримінальних правопорушень зі спеціальним суб'єктом згадували такі вчені, як С. С. Аветисян, В. О. Навроцький, І. А. Копйова, Ф. Г. Бурчак, М. І. Мельник, О. Гамкрелідзе, В. В. Марчук та інші. Однак у науці і досі наявні розбіжності щодо кримінально-правової оцінки вчинення кримінальних правопорушень зі спеціальним суб'єктом, які утворилися у результаті диференціації складів кримінальних правопорушень за суб'єктом, особами, які не наділені ознаками спеціального суб'єкта.

Завданнями цієї статті є аналіз підходів до співучасті у кримінальному правопорушенні зі спеціальним суб'єктом, які утворилися у результаті диференціації складів кримінальних правопорушень за суб'єктом, з метою формулювання єдиного правила кваліфікації у таких правопорушеннях.

Виклад основного матеріалу. Співучасть у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом осіб, які наділені ознаками спеціального суб'єкта, не викликає ніяких питань. Так, виконавець (співвиконавець) буде нести кримінальну відповідальність за вчинення відповідного правопорушення зі спеціальним суб'єктом, а діяння організатора, підбурювача, пособника кваліфікуватимуться за тією статтею (частиною статті) КК України з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК України. Та очевидно, що співучасниками такого кримінального правопорушення можуть бути особи, які не наділені ознаками спеціального суб'єкта. Твердження про можливість фактичного виконання об'єктивної сторони такого виду кримінальних правопорушень зі спеціальним суб'єктом будь-якою фізичною осудною особою, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, впливає з того, що основний склад таких правопорушень конструюється як кримінальне правопорушення із загальним суб'єктом.

Зазвичай ознака спеціального суб'єкта вказує на зростання ступеня суспільної небезпеки кримінального правопорушення. Найпоширенішою конструкцією ознаки, що вказує на спеціального суб'єкта, є зворот «службовою особою з використанням службового становища». Цей зворот використаний у 35 частинах статей КК України. Доволі часто законодавець конкретизує осіб, що надають публічні послуги, а саме у ч. 3 ст. 157, ч. 4 ст. 158, ч. 2 ст. 158¹ КК, ч. 2 ст. 158² КК, ч. 2 ст. 159, ч. 4 ст. 160, ч. 2 ст. 168 КК України. Також використовуються такі звороти, як «вчинені особою, яка є представником влади» (ч. 3 ст. 109, ч. 2 ст. 110 КК України), «вчинені щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками» (ч. 2 ст. 149 КК України), «вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах» (ч. 2 ст. 152, ч. 2 ст. 153 КК України), «вчинені близькими родичами або членами сім'ї, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього» (ч. 2 ст. 155, ч. 2 ст. 156 КК України). У ч. 3 ст. 133, ч. 2 ст. 164, ч. 2 ст. 165, ч. 2, 4 ст. 197¹, ч. 2 ст. 201, ч. 2 ст. 213, ч. 2 ст. 248, ч. 2 ст. 249, ч. 1 ст. 302, ч. 2 ст. 310, ч. 3 ст. 203², ч. 3 ст. 212, ч. 3 ст. 212¹, ч. 3 ст. 296, ч. 3 ст. 382 КК України ознакою, що кваліфікує кримінальне правопорушення, є рецидив відповідного кримінального правопорушення. На нашу думку, такі ознаки, що кваліфікують кримінальне правопорушення, як вчинення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою та організованою групою, не є ознаками спеціального суб'єкта, тому розглядатись у цій статті не будуть.

Слід звернути увагу, що у кримінальному законі можна побачити такі конструктивні частини статей, як «дії, вчинені повторно» і «особою, яка раніше вчинила». Логічно припустити, що перша з названих частин мала б стосуватися діяння, а друга – суб'єкта. Насправді, таке розрізнення має право на існування, адже у деяких випадках саме суб'єкт кримінального правопорушення стає більш суспільно небезпечним при вчиненні відповідного кримі-

нального правопорушення вдруге¹. Відповідно, така ознака, як вчинення кримінального правопорушення особою, яка його раніше вчинила, є ознакою спеціального суб'єкта.

Кваліфікація діянь співучасників у таких кримінальних правопорушеннях регулюється нормою, передбаченою ч. 3 ст. 29 КК України. У цій нормі зазначено, що ознаки, які характеризують особу окремого співучасника кримінального правопорушення, ставляться у вину лише цьому співучаснику. Як пояснює М. І. Мельник: «Це означає, що такі ознаки незалежно від їх характеру (обтяжують вони відповідальність чи пом'якшують її) не можуть впливати на відповідальність інших співучасників навіть за умови, що вони охоплювалися їх умислом. Такими ознаками можуть бути: повторне вчинення злочину певним співучасником, його особливий психологічний стан, соціальний статус, мотивація дій тощо»².

У абз. 6 п. 17 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 відображена позиція щодо інкримінування ознак спеціального суб'єкта співучасникам, які такими ознаками не наділені: «Судам слід мати на увазі, що при співучасті в убивстві така кваліфікуюча ознака цього злочину, як вчинення його особою, що раніше вчинила умисне вбивство, повинна враховуватися при кваліфікації дій тільки тих співучасників, яких ця ознака стосується»³. Такі роз'яснення відповідають правилу, викладеному у ч. 3 ст. 29 КК України. Схожу норму у своїх кримінальних законах має низка держав, зокрема Королівство Нідерландів, Федеративна Республіка Німеччина, Фінляндська Республіка, Грузія, Латвійська Республіка та Литов-

¹ Федорович Н. А. Чи є підвищений вік та повторність ознаками спеціального суб'єкта злочину? *Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 15–16 березня 2019 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 70.

² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка; вид. 10-те, переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. С. 103.

³ Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text> (дата звернення: 29.06.2020).

ська Республіка. У інших державах дана норма відсутня або ж сформульована по-іншому. Наприклад, нормою кримінального закону Грузії передбачено, що співучасники кримінального правопорушення підлягають відповідальності лише за ті обтяжуючі обставини, які ними усвідомлювалися⁴.

У науці немає однастайності щодо інкримінування ознак, що характеризують особу окремого співучасника кримінального правопорушення, іншим співучасникам. Можемо виділити три позиції з цього питання.

Перша позиція. А. Н. Трайнін вважав, що будь-які ознаки, як об'єктивні, так і суб'єктивні, мають бути інкриміновані співучасникам, якщо вони усвідомлювали наявність таких ознак у виконавця⁵. А. Махарладзе стверджує, що Б. О. Куринов, М. І. Ковальов, М. А. Шнейдера підтримували таку ж позицію⁶. О. Гамкрелідзе зазначав, що більшість прихильників такої позиції не є прибічниками акцесорної теорії співучасті. На думку науковця, М. І. Ковальов, як прихильник акцесорної теорії співучасті, має більше прав поділяти зазначену позицію, ніж вчені, що стоять на позиціях теорії самостійної відповідальності співучасників. Однак, вважає О. Гамкрелідзе, твердження, що кваліфікуючі ознаки, які характеризують особистість виконавця і його діяння, у всіх випадках ставляться у вину і співучаснику, слід вважати невинуватим⁷. І справді, погодитись із позицією, що усі ознаки, які кваліфікують кримінальне правопорушення, мають бути інкриміновані іншим співучасникам, доволі складно, адже у такому випадку стирається різниця між цими ознаками. Об'єктивні ознаки – це зовнішній вияв кримінального правопорушення, а суб'єктивні – це внутрішні ознаки кримінального правопорушення, які не можуть завжди поширюватись на інших співучасників. Так, інші співучасники можуть усвідомлювати останні з названих ознак, але

⁴ Федорович Н. А. Зарубіжний досвід кримінально-правового регулювання співучасті у злочині зі спеціальним суб'єктом. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 6. С. 209–219.

⁵ Трайнін А. Н. *Общее учение о составе преступления*. М.: Госюриздат, 1957. С. 286.

⁶ Махарладзе А. Влияние признаков, находящихся на стороне исполнителя, на ответственность соучастников преступления. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 383.

⁷ Цитата за: Махарладзе А. Влияние признаков, находящихся на стороне исполнителя, на ответственность соучастников преступления. С. 383.

вони все ж не наділені ними, тому їх поширення на осіб, які їх усвідомлюють, але які ними не наділені, суперечитиме принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності. Ознаки, що кваліфікують кримінальне правопорушення, зазвичай змінюють ступінь суспільної небезпеки кримінального правопорушення, тому несправедливо буде, коли співучасник, який не наділений ознаками спеціального суб'єкта, нести кримінальну відповідальність за тією ж статтею (частиною) статті КК України, що й співучасник, який наділений такими ознаками, адже тоді незрозумілою буде мета диференціації. Видається, що саме наявність у співучасника ознак спеціального суб'єкта при вчиненні кримінального правопорушення змінює суспільну небезпеку такого правопорушення, а не усвідомлення таких ознак іншим співучасником, адже співучасник по суті вчинятиме таке ж кримінальне правопорушення, але з іншим складом.

Друга позиція. Варто вказати, що доволі цікавий погляд на дану проблему має О. Гамкрелідзе. Професор вважає, що усі ознаки складу кримінального правопорушення повинні бути розділені на персональні і не персональні (об'єктивні) ознаки. «До персональних, – пише вчений, – відносяться ті ознаки, що характеризують вину суб'єкта, а до об'єктивних – ознаки, що характеризують неправду». Особисті ознаки, як і елементи вини, є в основному персональними і необ'єктивними від природи, проте серед них зустрічаються такі ознаки, які являють собою елемент неправди. Такими ознаками він вважає спеціальні ознаки суб'єкта – військовий обов'язок, службове становище і т. д. У деліктах, сформульованих зі спеціальним суб'єктом, обов'язок по своїй природі об'єктивний і базує тип неправди. Однак, неправду не можуть обґрунтувати такі персональні елементи, як повтор або особливо небезпечний рецидив, оскільки обов'язок за своєю природою об'єктивний і засновує тип неправди⁸. Тобто вчений вважає, що певні ознаки спеціального суб'єкта є на-

⁸ Цитата за: Махарадзе А. Влияние признаков, находящихся на стороне исполнителя, на ответственность соучастников преступления. С. 385–386.

чебто об'єктивними і повинні інкримінуватися іншим співучасникам, а певні ознаки спеціального суб'єкта є все ж суб'єктивними і не можуть інкримінуватися іншим співучасникам.

Низка сумнівів виникає щодо цих розмірковувань. Не надто зрозуміло, що ж таке «неправда», про яку пише О. Гамкрелідзе. За логікою професора виходить, що рецидив характеризує вину. Зайняття особою відповідної посади є об'єктивним фактором, і співучасник, наділений такими ознаками, вчиняє кримінальне правопорушення способом, відмінним від інших – з використанням свого становища. Але так само об'єктивним фактором для інших співучасників може бути те, що один із співучасників – особа, яка була засуджена за вчинення кримінального правопорушення. Та й описаний нами спосіб є похідним від ознак спеціального суб'єкта, і лише особа з такими ознаками може вчинити кримінальне правопорушення з використанням такого способу. Тому знову ж таки наголосимо, що ознаки спеціального суб'єкта мають інкримінуватися лише тим співучасникам, у яких вони наявні, а не тим, які лише усвідомлювали наявність таких ознак, бо це суперечитиме меті диференціації.

Третя позиція. Також свої міркування щодо інкримінування іншим співучасникам ознак, що кваліфікують кримінальне правопорушення, висловлював Ф. Г. Бурчак. Вчений вважав, що особисті ознаки виконавця, які посилюють кримінальну відповідальність, мають інкримінуватися особам, які усвідомлювали наявність у виконавця таких ознак. Однак, якщо такі ознаки пом'якшують кримінальну відповідальність, то вони не впливають на інших співучасників, які не наділені цими ознаками⁹. Очевидно, існування такої норми у КК України не було б доречним, оскільки таке формулювання свідчило б про обвинувальний ухил кримінально-правової політики держави, яка в ідеалі має бути спрямована на встановлення справедливої кримінальної відповідальності.

⁹ Бурчак Ф. Г. Учение о соучастии по советскому уголовному праву. Киев: Наук. думка, 1969. С. 211.

Тож, зважаючи на висловлені вище недоліки концепцій, які суперечать правилу, викладеному у ч. 3 ст. 29 КК, можемо ствердити, що український законодавець вибрав справді оптимальний варіант врегулювання такого питання. На думку білоруського науковця В. В. Марчука, який аналізував КК України, такий законодавчий підхід є найбільш вдалим, оскільки це своєрідний компроміс між принципом суб'єктивного інкримінування та справедливості¹⁰. Не зовсім погоджуємося з таким твердженням, тому що норму, передбачену у ч. 3 ст. 29 КК України, важко назвати спробою збалансувати два принципи. Існування вказаної норми у кримінальному законі краще назвати винятком з акцесорної теорії співучасті, яка загалом є домінуючою у кримінальному праві.

У Єдиному державному реєстрі судових рішень доволі складно знайти випадок, у якому вчинено у співучасті кримінальне правопорушення, склад якого диференційовано за такою ознакою суб'єкта, як службове становище, з умовою, що хоча б один із співучасників не наділений ознакою спеціального суб'єкта. Нами знайдено три вироки. Однак, вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 25 лютого 2016 р. не є для нас особливо інформативним, бо осіб виправдали у зв'язку з недоведеністю того, що в їхніх діях є склад кримінального правопорушення, і про наявність чи відсутність ознак спеціального суб'єкта суд не замислювався. Лише бачимо, як стороною обвинувачення оцінено діяння співучасників. Так, діяння особи, яка була службовою, кваліфікували за ч. 3 ст. 176 КК України, а діяння особи, яка не наділена ознаками спеціального суб'єкта, – за ч. 2 ст. 176 КК України¹¹. З вироку Шевченківського районного суду м. Києва від 27 грудня 2018 р. у справі № 761/41747/18 можна побачити лише кваліфікацію дій особи, яка не наділена ознаками спеціального суб'єкта. Громадянину інкриміновано, зокрема,

¹⁰ Марчук В. В. Пределы квалификации деяний соучастников при наличии обстоятельств, относящихся исключительно к личности отдельного соучастника. *Судовы веснік*. 2006. № 1. С. 51–54.

¹¹ Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 25 лютого 2016 р. у справі № 712/98/15-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56349060> (дата звернення: 01.07.2020).

вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 163 КК України, тобто порушення таємниці телефонних розмов, що передаються засобами зв'язку, вчинене повторно, за попередньою змовою групою осіб. Співучасником даного кримінального правопорушення був діючий співробітник СБ України, який був службовою особою, однак, як бачимо, така ознака не відображена у формулюванні обвинувачення особи, яка службовою не була¹². Гарним прикладом може слугувати вирок Печерського районного суду м. Києва від 23 грудня 2014 р. у справі № 757/11925/14-к, у якому суд обґрунтував неінкримінування ознак спеціального суб'єкта співучасникові. За обставинами справи, ОСОБА_5, працюючи на посаді заступника Вишневого міського голови Києво-Святошинського району Київської області, діючи за попередньою змовою із ОСОБА_6, з корисливих мотивів, використовуючи своє службове становище, з метою заволодіння майном ТОВ «Медіа-Крок», у невстановленому місці висунув директору та засновнику ТОВ «Медіа-Крок» ОСОБА_4 вимогу передати шість рекламних щитів, встановлених по вул. Київській (траса Київ-Боярка), в обмін на дев'ять дозволів КП «Реклама» на рекламні щити, погрожуючи їх демонтажем в разі відмови. Дії ОСОБА_5 та ОСОБА_6 кваліфіковано за ч. 2 ст. 189 КК України за ознакою, що кваліфікує кримінальне правопорушення – за попередньою змовою групою осіб. Щодо інкримінування ознак спеціального суб'єкта суд вказав таке: оцінюючи дії ОСОБА_5 за кваліфікуючою ознакою вчинення вимагання службовою особою з використанням службового становища, потрібно виходити з того, що ОСОБА_5, будучи заступником голови м. Вишневе, та будучи відповідальним за напрям торгівлі, у тому числі й за розміщення об'єктів зовнішньої реклами в межах м. Вишневе, міг вчиняти дії по перешкоджанню підприємчій здійснювати підприємницьку діяльність, зокрема й отримати останній необхідні для цього довільні документи. Разом з цим, такими повнова-

¹² Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 27 грудня 2018 р. у справі № 761/41747/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78835936> (дата звернення: 01.07.2020).

женнями в силу перебування в складі депутатів сільської ради Софіївської Борщагівки, обвинувачений ОСОБА_6 наділений не був, а відтак суд вважає за доцільне виключити вказану кваліфікуючу ознаку з дій обвинуваченого ОСОБА_6¹³. Очевидно, з аналізу трьох вироків голослївним буде твердження, що практика йде шляхом застосування ч. 3 ст. 29 КК України у тому розумінні, що ознаки спеціального суб'єкта інкримінуються лише тим особам, які наділені ними, але й протилежного ствердити не можливо.

Вище наведено приклади ознак, що кваліфікують кримінальне правопорушення, які змінюють ступінь суспільної небезпеки кримінального правопорушення у бік зростання. Але також у кримінальному законі є привілейовані склади кримінальних правопорушень. Найбільше суперечностей у науці щодо кваліфікації діянь співучасників викликає умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК України).

Д. М. Горбачов вважає, що співучасті у кримінальному правопорушенні, передбаченому ст. 117 КК України, бути не може, оскільки поблажливість закону до вбивства новонародженої дитини має виключно індивідуальний характер та пов'язана з вагітністю та пологами¹⁴. Не можемо погодитись із такою позицією. Допускаємо, що помилка вченого полягає у тому, що поняття «співучасті у кримінальному правопорушенні» він розуміє як кваліфікацію за тією ж статтею чи частиною статті Особливої частини КК України діянь усіх співучасників правопорушення. Та загальновідомо, що кваліфікація дій співучасників кримінального правопорушення за різними статтями чи частинами статей не заперечує існування співучасті. Якщо матір в обумовленому пологами стані є виконавцем вбивства своєї новонародженої дитини, то вона несе відповідальність за ст. 117 КК України. Організатор, підбурювач, посо-

¹³ Вирок Печерського районного суду м. Києва від 23 грудня 2014 р. у справі № 757/11925/14-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42001531> (дата звернення: 01.07.2020).

¹⁴ Горбачов Д. М. Співучасть у злочинах із спеціальним суб'єктом (на прикладі злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. / Національна академія наук України інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2014. С. 157, 159.

бник, співвиконавець несуть кримінальну відповідальність за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України і за необхідності з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК України.

Однак, якщо матір в обумовленому положенні стані є організатором, підбурювачем, пособником вбивства своєї новонародженої дитини, то наявні три позиції щодо кваліфікації дій матері:

– як опосередковане вбивство своєї новонародженої дитини за ст. 117 КК України, бо співучасті у даному правопорушенні бути не може (І. А. Копйова)¹⁵;

– як організатора, підбурювача, пособника кримінального правопорушення, передбаченого п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, бо законодавець сформулював привілейований склад тільки для випадків, коли матір є виконавцем злочину, передбаченого ст. 117 КК України (О. В. Ус¹⁶), а також схиляння матір'ю інших осіб до вбивства своєї дитини свідчить про відсутність у неї особливого психологічного стану (О. О. Кваша¹⁷);

– як організатора, підбурювача, пособника у кримінальному правопорушенні, передбаченому ст. 117 КК України (І. С. Семенюк¹⁸).

Ми вже вказали, що співучасть у вбивстві новонародженої дитини можлива, тому першу позицію одразу відкидаємо. Не можемо погодитись і з другим твердженням. Не зрозуміло, що свідчить про те, що злочин, передбачений ст. 117 КК України, сконструйований з тією метою, щоб зменшити покарання лише виконавцю такого кримінального правопорушення. На наш погляд, обумовлений положеннями стан матері не перебуває у взаємозв'язку саме з виконанням об'єктивної сторони такого кримінального правопорушення. Ма-

¹⁵ Копйова І. А. Виконавець як співучасник злочину: поняття, види, відповідальність: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: [Б.в.], 2018. С. 198.

¹⁶ Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: монографія. Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. С. 133–134.

¹⁷ Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. С. 345.

¹⁸ Семенюк І. С. Відповідальність за умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини за кримінальним законодавством України та зарубіжних країн: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2017. С. 219–220.

тір, в обумовленому пологами стані, може вчиняти будь-які діяння. Вважаємо, що третій варіант кримінально-правової оцінки діянь матері відповідає законодавчому правилу кваліфікації, відображеному у ч. 3 ст. 29 КК України. І саме ця позиція має застосовуватись при кваліфікації дій матері, яка виконує функції організатора, підбурювача чи пособника вбивства своєї новонародженої дитини, перебуваючи в обумовленому пологами стані.

Не можемо вказати, як дана ситуація вирішується на практиці, адже при аналізі вироків за ст. 117 КК України, наявних у Єдиному державному реєстрі судових рішень, у жодному з них не фігурували співучасники. Такий злочин вчинявся одноособово.

Висновки. Отже, незалежно від того, чи склад кримінального правопорушення, у якому суб'єкт спеціальний, привілейований, кваліфікований чи особливо кваліфікований, правило кваліфікації таке: особи, які не наділені ознаками спеціального суб'єкта несуть відповідальність за вчинення відповідних діянь за статтями (частинами статей) КК України, які передбачають основний склад кримінального правопорушення, і якщо вони виконували роль організатора, підбурювача чи пособника – з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК України, а особи, що наділені такими ознаками, – за статтями (частинами статей) КК України, які передбачають привілейований, кваліфікований чи особливо кваліфікований склад, а якщо вони виконували роль організатора, підбурювача чи пособника – з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК України.

Список використаних джерел

1. Бурчак Ф. Г. Учение о соучастии по советскому уголовному праву. Киев: Наук. думка, 1969. 216 с.
2. Вирок Печерського районного суду м. Києва від 23 грудня 2014 р. у справі № 757/11925/14-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42001531> (дата звернення: 01.07.2020).
3. Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 25 лютого 2016 р. у справі № 712/98/15-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56349060> (дата звернення: 01.07.2020).

4. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 27 грудня 2018 р. у справі № 761/41747/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78835936> (дата звернення: 01.07.2020).
5. Горбачов Д. М. Співучасть у злочинах із спеціальним суб'єктом (на прикладі злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. / Національна академія наук України інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2014. 230 с.
6. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 560 с.
7. Копйова І. А. Виконавець як співучасник злочину: поняття, види, відповідальність: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: [Б.в.], 2018. 233 с.
8. Марчук В. В. Пределы квалификации деяний соучастников при наличии обстоятельств, относящихся исключительно к личности отдельного соучастника. *Судовы весник*. 2006. № 1. С. 51–54.
9. Махарадзе А. Влияние признаков, находящихся на стороне исполнителя, на ответственность соучастников преступления. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 382–389.
10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка; вид. 10-е, переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1368 с.
11. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text> (дата звернення: 29.06.2020).
12. Семенюк І. С. Відповідальність за умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини за кримінальним законодавством України та зарубіжних країн: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2017. 248 с.
13. Трайнин А. Н. Общее учение о составе преступления. М.: Госюриздат, 1957. 364 с.
14. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: монографія. Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. 264 с.
15. Федорович Н. А. Зарубіжний досвід кримінально-правового регулювання співучасті у злочині зі спеціальним суб'єктом. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 6. С. 209–219.
16. Федорович Н. А. Чи є підвищений вік та повторність ознаками спеціального суб'єкта злочину? *Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 15–16 березня 2019 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 68–72.

REFERENCES

1. Burchak, F.G. (1969). Uchenie o souchastii po sovetskomu ugovnomu pravu. Kiev: Nauk. dumka [in Russian].
2. Vyrok Pechers'koho rajonnoho sudu m. Kyieva vid 23 hrudnia 2014 r. u spravi № 757/11925/14-k. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42001531>.
3. Vyrok Sosnivs'koho rajonnoho sudu m. Cherkasy vid 25 liutoho 2016 r. u spravi № 712/98/15-k. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56349060>.
4. Vyrok Shevchenkivs'koho rajonnoho sudu m. Kyieva vid 27 hrudnia 2018 r. u spravi № 761/41747/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78835936>.
5. Horbachov, D.M. (2014). Spivuchast' u zlochynakh iz spetsial'nym sub'iektom (na prykladi zlochyniv u sferi sluzhbovoi diial'nosti ta profesijnoi diial'nosti, pov'iazanoi z nadanniam publicznykh posluh). *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Kvasha, O.O. (2013). Spivuchast' u zlochyni: struktura ta vidpovidal'nist'. Luhans'k: RVV LDUVS im. E. O. Didorenka [in Ukrainian].
7. Kopjova, I.A. (2018). Vykonavets' iak spivuchasnyk zlochynu: poniattia, vydy, vidpovidal'nist'. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
8. Marchuk, V.V. (2006). Predely kvalifikacii dejanij souchastnikov pri nalichii obstojatel'stv, odnosjashhihsja iskljuchitel'no k lichnosti otdel'nogo souchastnika. *Cudovy vesnik, 1, 51–54* [in Russian].
9. Maharadze, A. (2013). Vlijanie priznakov, nahodjashhihsja na storone ispolnitelja, na otvetstvennost' souchastnikov prestuplenija. *Chasopis Kiivs'kogo universitetu prava, 2, 382–389* [in Russian].
10. Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrainy. (2018). M.I. Mel'nyk, M.I. Khavroniuk (Eds.). Kyiv: VD «Dakor» [in Ukrainian].
11. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 7 liutoho 2003 r. № 2 «Pro sudovu praktyku v spravakh pro zlochyny proty zhyttia ta zdorov'ia osoby». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>.
12. Semeniuk, I.S. (2017). Vidpovidal'nist' za umysne vbyvstvo matir'iu svoiei novonarodzhenoi dytyny za kryminal'nym zakonodavstvom Ukrainy ta zarubizhnykh krain. *Candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
13. Trajnin, A.N. (1957). Obshee uchenie o sostave prestuplenija. M.: Gosjurizdat [in Russian].
14. Us, O.V. (2007). Kryminal'na vidpovidal'nist' za pidburiuvannia do zlochynu. Kharkiv: Vydavets' FO-P Vapniarchuk N.M. [in Ukrainian].
15. Fedorovych, N.A. (2019). Zarubizhnyj dosvid kryminal'no-pravovoho rehuliuвання spivuchasti u zlochyni zi spetsial'nym sub'iektom. *Visegrad Journal on Human Rights, 6, 209–219* [in Ukrainian].

16. Fedorovych, N.A. (2019). Chy ie pidvyschenyj vik ta povtornist' oznakamy spetsial'noho sub'iekta zlochynu? *Suchasni tendentsii rozvytku iurydychnoi nauky ta praktyky: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 15–16 bereznia 2019 r.* Kyiv: Vydavnychyj dim «Hel'vetyka», 68–72 [in Ukrainian].

Федорович Н. А. Квалификации соучастия в уголовном правонарушении со специальным субъектом, образовавшихся в результате дифференциации состава уголовного правонарушений по субъектам

В работе проанализирована квалификация соучастия в уголовных правонарушениях со специальным субъектом, образовавшиеся в результате дифференциации составов уголовных преступлений по субъекту. Выявлены различные позиции по квалификации действий соучастника в таком уголовном правонарушении в зависимости от того, наделен соучастник признаками специального субъекта, указано их положительные и отрицательные стороны. Приведены примеры из практики применения нормы, предусмотренной ч. 3 ст. 29 УК Украины, при соучастии в уголовных правонарушениях со специальным субъектом, образовавшиеся в результате дифференциации составов уголовных преступлений по субъекту, один из соучастников которого наделен признаками специального субъекта, а один не наделен такими признаками. Обоснованно правило, которым нужно руководствоваться при квалификации соучастия в уголовном правонарушении, в котором субъект специальный, независимо от того, это привилегированный, квалифицированный или особо квалифицированный состав правонарушения.

Ключевые слова: соучастие, специальный субъект, уголовное преступление со специальным субъектом, уголовный закон.

Fedorovych N. A. The qualification of complicity in criminal offenses with a special subject, which were formed as a result of differentiation of criminal offenses by the subject

The qualification of complicity in the criminal offenses with a special subject, which were formed as a result of differentiation of criminal offenses by the subject, is analyzed in the article. The list of criminal offenses with a special subject, which were formed as a result of differentiation of criminal offenses by subject, is given. Different positions on the qualification of the accomplice's actions in such a criminal offense are identified, depending on whether the accomplice is endowed with the characteristics of a special subject. The positions of scientists are critically evaluated, their positive and negative sides are indicated. Examples from practice of application of the norm provided by p. 3 Art. 29 of the Criminal Code of Ukraine, for complicity in the criminal offenses with a special subject, which were formed as a result of differentiation of criminal offenses by a subject, one of whose accomplices is endowed with the characteristics of a special subject, and

one is not endowed with such features. The foreign experience of regulating the qualification of complicity in criminal offenses with a special subject, which were formed as a result of differentiation of the composition of criminal offenses by subject, is analyzed. Approaches to the qualification of acts of accomplices of premeditated murder by the mother of their newborn child are grouped, the arguments of scientists who defend such positions are evaluated. As a result of the work done, the rule to be followed when qualifying complicity in a criminal offense, in which the subject is special, regardless of whether it is a privileged, qualified or especially qualified corpus delicti, is substantiated.

Key words: *complicity, special subject, criminal offense with a special subject, criminal law, indirect perpetration.*